

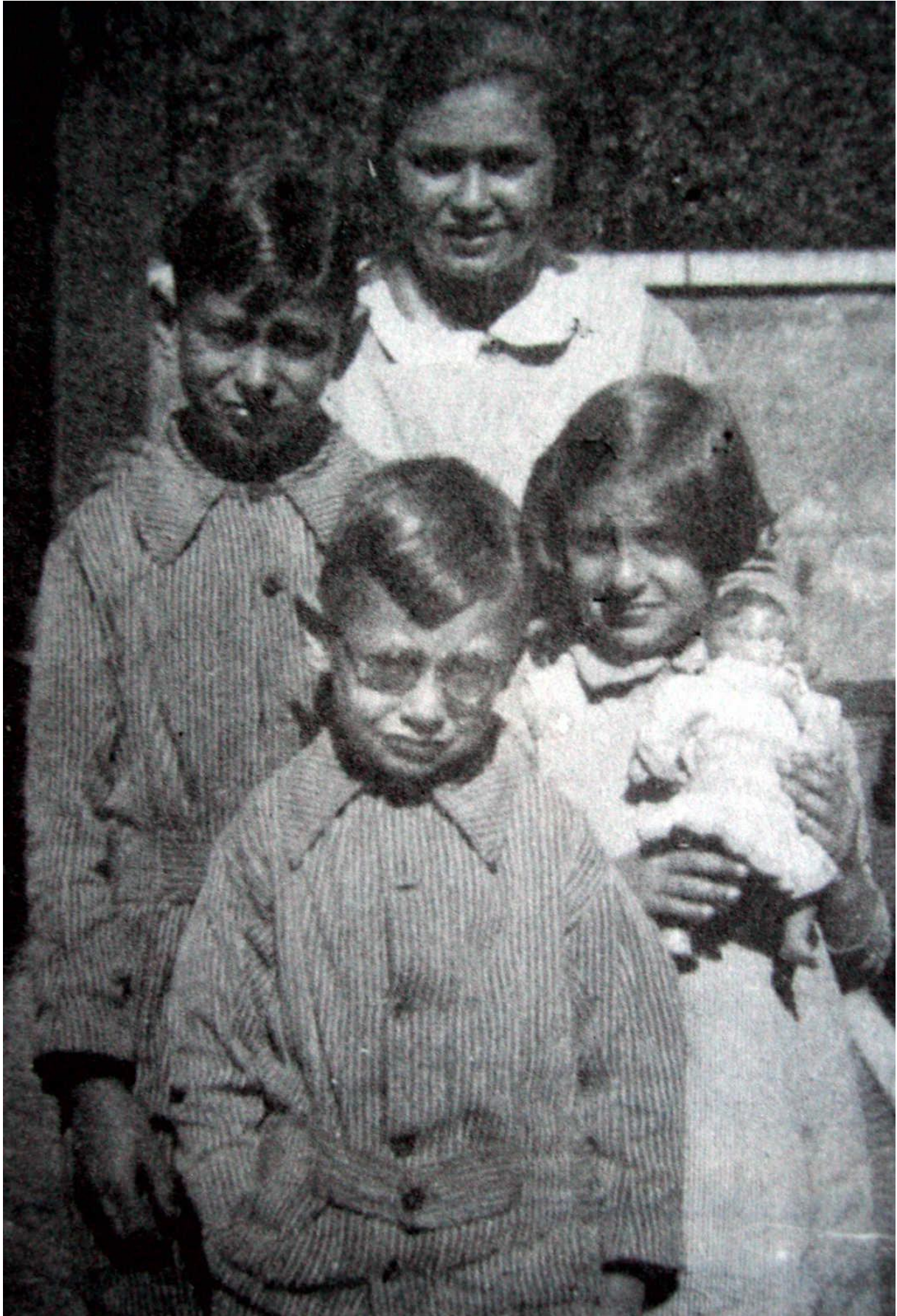
Meijer en Isaïc van Spier

In dit huis aan de Maastrichter Heidenstraat 3 woonden in 1942 vader Meijer van Spier met zijn zoon Isaïc van Spier. Meijer was een koopman in textiel (textiel handelaar) en werkte vanuit dit winkelpand. Isaïc was bakker.

Meijer werd geboren op 24 november 1903 in Zutphen en had de Nederlandse nationaliteit. Zijn vader heette Isaïc – de zoon van Meijer werd naar hem vernoemd – terwijl de naam van zijn moeder Lina Lipschits was. Vijf jaar later op 28 september 1908 werd zijn zusje Sophie geboren. Zijn zusje die met Salomon Horwitz trouwde woonde in Maastricht aan de Grote Gracht 36 en dit kan de reden zijn dat Meijer in 1937 van Zutphen naar Maastricht verhuisde. Sophie woonde daar met man die ook in de textiel werkte en twee kinderen. Het hele gezin heeft getracht aan deportatie te ontkomen maar werd op de vlucht in België gearresteerd. Het gezin is vanuit Kazerne Dossin uit Mechelen op 31 juli 1943 naar Auschwitz gedeporteerd en daar vermoord. Sophie was toen 34 jaar oud. (Zie <http://www.joodsmonument.nl/person/4551221> en <http://www.struikelsteentjes-maastricht.nl/GROTE+GRACHT#lb21899/grote-gracht-36>)

Zutphen kende een grote Joodse gemeenschap waarbij velen in het slagersvak en in de textiel werkten (zie de documentaire op 28 april 2019 van 15.20-16.10, NPO 2, 'Galut, leven als normale mensen'). Ook Meijer werkte in de textiel en trouwde al vroeg op 20-jarige leeftijd met Roosje Levie uit Rheden (geboren op 6 December 1905). Op de huwelijksdatum, 29 oktober 1924, was Roosje pas 18 jaar. Zij was toen al zwanger want hun eerste kind werd na vijf maanden op 7 maart 1925 in Zutphen geboren. Een jonge moeder van 19 jaar. Deze zoon kreeg de voornaam Isaïc net als zijn grootvader. Na Isaïc werden nog een jongetje en een meisje geboren en kort daarna overleed de moeder op 29 januari 1929 op 23-jarige leeftijd.

De drie kinderen (Isaïc met een broertje en een zusje) werden naar het Utrechtse Centraal Israëlitisch Weeshuis aan de Nieuwe Gracht 92 gebracht. Isaïc was de oudste van de drie kinderen, zij staan op een droevige foto uit dit Joodse Utrechts weeshuis waarbij vermeld is dat zijn broertje en zusje de oorlog hebben overleefd. (<https://www.joodsmonument.nl/nl/page/130838/isaac-van-spier>) Kleinzoon Yitschak Pagrach, is wellicht een kind van dat zusje. Hij is wel bij deze steentjeslegging aanwezig.

Vanuit Zutphen verhuisde Meijer op 13 april 1937 naar Maastricht en ging wonen aan de Gubbelsstraat 3. Een jaar later op 20 mei 1938 ging hij wonen aan 'Achter het Vleeschhuis' op nummer 35. Drie jaar later verhuisde hij in de binnenstad naar zijn laatste adres aan de Maastrichter Heidenstraat 3.

Zijn zoon Isaïc is niet meteen met zijn vader naar Maastricht verhuisd maar arriveerde pas op 5 mei 1942 bij zijn vader aan de Maastrichter Heidenstraat 3. Na de dood van zijn moeder, hij was toen nog geen 4, ging hij naar het weeshuis en volgens website van Stolpersteine Zutphen heeft hij daarna enige tijd in kamp 14 van kamp Amersfoort gezeten (<http://stolpersteinezutphen.nl/node/13302>). Hij was 17 jaar in 1942 toen hij naar Maastricht kwam en oefende het beroep van brood en banketbakker uit. Bij de registratie van Joden in Maastricht door de bezetter op grond van verordening 189/40 treffen wij echter wel vader Meijer uit 1903, zoon Isaïc uit 1925 en zus/tante Sophie uit 1908. Wij kunnen hieruit afleiden dat de zoon Isaïc eerder bij zijn vader introk dan de persoonskaart vermeldde.

Bij de inventarisatie door de Politieke Politie van de gemeentepolitie Maastricht naar de woningen in gebruik bij het Joodse deel van Maastricht bleek dat in het pand Maastrichter Heidenstraat 3 drie gezinsleden woonden in een woning met vier kamers. Er waren geen kamers vrij. Uit de ter beschikking staande gegevens kon niet worden afgeleid wie de derde persoon in de woning was.

Op maandag 24 augustus 1942 om 08.40 uur werd aan Isaïc van Spier door een rechercheur van de gemeentepolitie Maastricht een oproeping onder nummer 150 uitgereikt, waarna hij na ondertekening een enveloppe met toelichting kreeg. Isaac van Spier moest zich de volgende dag, 25 augustus 1942 vanaf 16.00 uur melden in het 'verzamelpunt' in de school aan de Professor Pieter Willemsstraat te Maastricht.

Dezelfde dag kreeg Meijer van Spier dezelfde oproeping uitgereikt. Hij stond vermeld onder nummer 151, maar een tijdstip van ontvangst was niet ingevuld.

Op de uiteindelijk opgemaakte lijst van Joden die gedeporteerd werden in de avond van dinsdag 25 augustus 1942 stonden Meijer en Isaac van Spier als respectievelijk nummers 18 en 19 vermeld. Nadat Meijer en Isaac van Spier zich hadden gemeld aan het 'verzamelpunt' aan de Professor Pieter Willemsstraat werd zijn woning tussen 16.00 en 24.00 uur aan de Maastrichter Heidenstraat 3 door de recherche van de gemeentepolitie Maastricht verzegeld met plakband waaroverheen de politiestempel werd afgedrukt. Geconstateerd werd door de recherche dat de woning gemeubileerd was.

Zij werden in het schoolgebouw aan de Professor Pieter Willemsstraat op dinsdag 25 augustus door de Nederlandse politie gearresteerd en overgedragen aan de Sicherheitspolizei om op transport te worden gesteld naar Westerbork (document van de commissaris van politie aan de officier van justitie in Maastricht van 26 augustus 1942, RHCLGAM Gemeentepolitie20108A4988/8010). In de nacht van 25 op 26 augustus werden zij per trein naar Hooghalen vervoerd waarna zij op woensdag 26 augustus naar kamp Westerbork liepen. Zij bleven daar één dag, de donderdag 27 augustus, om op vrijdag 28 augustus naar Auschwitz-Birkenau te worden gedeporteerd. Tachtig kilometer voor Auschwitz stopte de trein in Cosel en werden 158 jongens en mannen in de leeftijd tussen 15 en 50 jaar uit deze trein gehaald. Meijer en Isaïc zaten daarbij. De trein reed verder naar Auschwitz waar

allen op vijf jonge Limburgse meisjes na, bij aankomst direct werden vergast. De 158 mannen werden in werkkampen in Silezië vastgezet die niet onder supervisie van de SS stonden maar door 'Organisation Schmelt' van de burgerpresident Albrecht Schmelt in deze provincie Silezië. Toen het potentieel aan Joodse arbeid in Silezië was uitgeput kreeg Schmelt toestemming van Himmler om 10.000 mannen te selecteren uit treintransporten uit Nederland, België en Frankrijk, die op weg waren naar Auschwitz. Dat was in de periode van 28 augustus tot 10 december 1942. Toen begon ook een nieuwe fase in de 'Organisation Schmelt'. De joodse dwangarbeiders werkten niet meer voornamelijk aan de aanleg van de autosnelweg, maar zij werden uitgeleend aan industriële ondernemingen (IG Farben, Krupp, mijnbedrijven, Organisation Todt), en aan de overheid voor een veelheid aan werkzaamheden, en vooral aan de aanleg of verbetering van spoorwegen. De Organisation Schmelt werd zo een groot arbeidsbureau voor Joodse dwangarbeid. Schmelt werd een concurrent van de SS in Auschwitz, die zich ook bezighield met de verhuur van Joodse dwangarbeid aan industriële bedrijven. De Joodse dwangarbeiders werden verspreid over een groot aantal (ongeveer 165) nieuwe kampen, die behoorden bij de Organisation Schmelt in Silezië en omgeving. De grootste van deze kampen was Blechhammer (Blachownia) (bron: Herman van Rens, <https://holocaustlimburg.nl/programma-auschwitzreis/>) In totaal werden ongeveer 9600 joodse mannen en jongens, allen tussen 15 en 50 jaar, in Cosel met geweld uit de treinen naar Auschwitz gehaald. Zij kwamen uit Drancy en Pithiviers (Frankrijk), Westerbork (Nederland) en Mechelen (België). Van de 3700 Nederlanders onder hen kwamen 103 uit Limburg, van wie er 78 behoorden tot het transport van 28 augustus, het eerste Nederlandse transport dat op zijn weg naar Auschwitz stopte in Cosel, op zaterdag 29 augustus 1942 in de namiddag om 5 uur. Daar zaten dus Meijer en Isaac van Spier bij.

Pas in 1944 kwamen deze kampen in handen van de SS en werden ook wel de buitenkampen van Auschwitz genoemd. Toen waren de meesten echter al lang vermoord. Deze enorme medeplichtigheid van de Duitse industrie aan de Jodenvervolging is minder goed bekend onder het grotere publiek. Slechts twee Maastrichtse Joden hebben deze kampen overleefd dat waren de kapper Max Fürst en de elektricien Salomon Kaufmann. Eerst in kamp Sakrau daarna naar Klein-Mangersdorf, Blechhammer en sommigen naar het meest gruwelijke van al deze werkkampen Spytkowitz. Het Joodse werkkamp Spytkowice was een Reichsbahnlager (RBL-Lager) en bestond slecht drie maanden van 12 oktober 1942 tot 16 januari 1943. Het was een van de beruchtste kampen van 'Operation-Schmelt' en herbergden vierhonderdvijftig Joodse gevangenen. De Joodse dwangarbeiders verbreedden een bestaande spoortraject .

Spytkowitz was het meest dodelijke RBL, gelegen vlak bij het stadje Zator. De doden werden begraven in een massagraf op de Joodse begraafplaats van Zator. Zie de volgende foto:

Herman van Rens heeft meer gedetailleerde informatie over het kamp Spytkowice kunnen geven op basis van getuigenissen van Abraham Silber, Louis van Coevorden en de publicatie van Tobias Schiff 'Terug op de plaats die ik nooit heb verlaten', uitg. EPO, 1997. De eerste gevangenen die aankwamen in Spytkowice waren 150 Joden uit Frankrijk en Nederland, die eerder uit Cosel naar Sakrau waren gebracht. Zij hadden het slecht getroffen: Spytkowice was misschien wel het meest dodelijke kamp uit de hele Schmeltarchiepel. In het kamp Gross-Sarne konden gevangenen zich op 15 oktober 1942 'vrijwillig' melden voor overplaatsing naar en de opbouw van een geheel nieuw kamp. Door de kampleiding werd deze overplaatsing voorgesteld als een overgang naar het paradijs. Abraham Silber uit Heerlen vertelt hoe de gevangenen na zes weken nog te weinig kampervaring hadden om de praatjes van de Duitsers te wantrouwen, 200 mannen: 125 Fransen en 75 Nederlanders gaven zich op als vrijwilliger. Het nieuwe kamp in aanbouw bleek Spytkowice, misschien het meest gruwelijke en dodelijke van alle Joodse kampen in de Organisation Schmelt.

Zij troffen daar slechts een kale vlakte aan. Er waren nog geen barakken, geen meubilair, geen voedsel en geen water. Men werkte er aan de bouw van het kamp. De eerste opdracht was het maken van een prikkeldraadomheining. Tevens werd gewerkt aan de bouw van een brug over de nabije Reichsautobahn die nog niet gereed was. In hoofdfunctie was Spytkowice een Reichsbahnlager. Joden werkten aan aanpassingen van een baanvak van de spoorwegen. De bewaking was in handen van personeel van de Reichsbahn. De eerste gevangenen, voor de helft Fransen uit het transport uit Drancy van 31 augustus en Nederlanders uit het transport van 28 augustus, die 15 september 1942 vanuit Sakrau aankwamen in Spytkowice, troffen daar slechts een kale vlakte aan. Er waren nog geen barakken, geen meubilair, geen voedsel en geen water.

Voedsel werd ook daarna nauwelijks aangevoerd. De mensen aten gras en boombladeren. Na een maand was de helft van de groep dood. Opnieuw werden er 150 Joden aangevoerd, nu uit Gross-Sarne, om hen te vervangen.

In de vier maanden dat het kamp bestond, kwam meer dan de helft van de Joodse gevangenen om. De doden werden opgehaald met een boerenkar door een inwoner van het dorp Spytkowice. Er waren geen kameraden bij, als zij werden begraven in een massagraf op de Joodse begraafplaats van de nabije stad Zator. Bij deze sterfte door uitputting en honger kwam nog het feit dat vele tientallen mensen werden afgevoerd in ziekentransporten naar een onbekende bestemming. Maar over die bestemming hoefde men geen illusies te hebben. De zieken mochten helemaal niets meenemen; zelfs hun schoenen moesten zij achterlaten. De meesten stierven daar al kort na daar te zijn aangekomen, elke verzorging ontbrak bij dit kamp in opbouw. De zieken uit dit kamp werd in Auschwitz-Birkenau vergast. (Bron: Herman van Rens, *Vervolgd in Limburg*, 2013, pp. 141-144).

Op 15 januari 1943 werd Spytkowice gesloten, vier maanden na de opening en 300 doden later. Het kamp werd heringericht voor het verblijf van 'vrije' arbeiders. Een kleine groep vakarbeiders ging op 5 januari 1943 naar Blechhammer; de andere overlevenden werden bij de sluiting op 15 januari overgebracht naar Trzebinia of naar Lazy (bron: Rijksarchief Oorlogsslachtoffers Brussel, dossier 39.025 (Benzion Gottlob)). Waarom het kamp op 15 januari 1943 al weer werd gesloten, is niet duidelijk. Volgens Abraham Silber was de commandant van Blechhammer geschrokken van de deplorabele toestand waarin in januari 1943 de mannen die uit Spytkowice kwamen naar Blechhammer, verkeerden. Zij werden uitvoerig in Blechhammer ondervraagd over de toestanden in het kamp. Wellicht speelde ook een rol dat Schmelt, door een kamp te openen in het Generalgouvernement, zijn ambtsgebied was te buiten gegaan. Rond 10 januari 1943 werd de sterk uitgedunde bevolking van Spytkowice aangevuld met een nieuwe groep uit Sakrau. Kennelijk was dat een vergissing, want een paar dagen later werd het kamp opgeheven.

Binnen vier maanden werden vader Meijer en zoon Isaïc van Spier in december 1942 vermoord. De data zijn 7 en 12 december 1942. De sluiting van dit gruwelijke kamp Spytkowice op 15 januari 1943 hebben zij niet meer meegemaakt. Meijer werd 39 jaar en Isaïc niet ouder dan 17 jaar.

Maastricht, 3 mei 2019.

Fred Grünfeld met dank aan de bijdragen van Erik van Rijsselt en Herman van Rens.